

Роль газети «Інформатика» у формуванні та вдосконаленні професійних компетентностей вчителя інформатики

Як відомо, у навчальні плани загальноосвітніх шкіл Радянського Союзу ще в 1985 році було введено новий загальноосвітній курс – «Основи інформатики та обчислювальної техніки». Необхідність введення такого курсу в шкільну практику була обґрунтована ще у 60-70-ті роки в роботах багатьох провідних науковців того часу, зокрема, А.П. Єршова [6, 7, 9, 10], В.М. Касаткіна [3, 4], О.А. Кузнецова [1-4], В.М. Монахова [2, 5] та ін.

Курс було введено з метою розкриття сутності інформаційного підходу до вивчення об'єктів і явищ, принципів будови й функціонування систем управління, узагальнення закономірностей інформаційних процесів, що відбуваються в технічних системах, а також у суспільстві, в природі. Поява нового навчального курсу обумовила виникнення нової професії «учитель інформатики», а також нової проблеми – проблеми підготовки вчителів інформатики. Не можна обійти увагою значний внесок українських вчених, які формували наукову базу курсу шкільної інформатики. Питання змісту й методики вивчення шкільного курсу інформатики розглядалися, зокрема, в роботах М.І. Жалдака, Н.В. Морзе, Г.Г. Науменка, Ю.С. Рамського [10-17], О.М. Довгялло [7] та багатьох інших.

Чверть століття у всіх загальноосвітніх школах України є уроки інформатики. Але не весь час зміст предмета залишався сталим. Природно, що шкільна інформатика, як будь-який живий організм, розвивалася, видозмінювалася, аналіз досвіду практичної реалізації шкільного курсу інформатики дає змогу простежити кілька етапів впровадження цієї дисципліни, які були обумовлені історичними реаліями.

На першому етапі, який продовжувався з середини 80-х до початку 90-х років, незважаючи на те, що фундатори шкільної інформатики задумували її як фундаментальну шкільну дисципліну, під час практичної реалізації курсу відбувся так званий «програмістський ухил». Сталося це не тільки від того, що педагогічна громадськість дуже буквально сприйняла слова академіка А. Єршова: «Программирование – вторая грамотность» [2, 9], а й через те, що тоді мало було спеціально підготовлених педагогічних кадрів, які б розуміли всю глибинність цієї фундаментальної шкільної дисципліни, а також тому, що тоді крім програмування інших інформаційних технологій для широкого загалу користувачів ще не було. Історично склалося так, що обчислювальна техніка була «відокремлена від народу», адже ЕОМ були лише у великих містах країни, обслуговувалися вони вузьким колом фахівців.

Але з масовою появою перших персональних комп'ютерів ситуація стрімко змінилася: ПК швидко став масовим засобом трудової діяльності в багатьох сферах суспільно-економічного життя країни. На потребу часу виникали й бурхливо розвивалися нові інформаційні технології. Це все знайшло своє віддзеркалення у практичній реалізації шкільного курсу інформатики. У період з середини 90-х років до середини двохтисячних років простежується так званий «користувацький ухил». Слід зазначити, що у цей період найфундаментальнішими залишалися програми, розроблені М.І. Жалдаком, Н.В. Морзе та Г.Г. Науменком [15], які вперше в Україні були опубліковані на сторінках газети «Інформатика» ще у серпні 2001 року. Цим авторам вдалося до фундаментального курсу органічно вписати теми вивчення інформаційних технологій масового користувачького значення.

Але у цей період було створено багато інших найрізноманітніших програм вивчення курсу інформатики, причому тепер навіть практикуючі педагоги (іноді без співпраці з фахівцями-науковцями) взяли на себе сміливість створювати програми навчального курсу, посібники і навіть підручники. Саме таке розмаїття найрізноманітніших поглядів на шкільну інформатику ми мали майже вчора, коли ніякої кореляції між деякими посібниками та деякими програмами не простежувалося зовсім, а про те, що базова термінологія в інформатиці унормована державними стандартами та стандартами ISO ще у 80-90 роки, деякі нові автори не зважали зовсім.

За такого розвитку подій логічним став третій період, що розпочався з середини двохтисячних років, який можна назвати «передпрофільним». Тут фундаментальнішими можна назвати базові програми, створені В.Ю. Биковим та В.Д. Руденком. Тут вдало поєднані фундаментальні теми базової загальношкільної дисципліни та теми, продиктовані сучасним соціальним замовленням суспільства. На цьому етапі знову з'являється від широкого загалу авторів багато різноманітних програм, які знову не корелюють між собою, але тут автори знайшли пояснення у тому, що програми – профільні.

На такому історичному фоні 10 років тому було створено спеціалізоване періодичне видання для вчителів та викладачів інформатики – Всеукраїнську газету «Інформатика».

Необхідність створення газети була обумовлена по-перше, потребою віддзеркалення розмаїття думок та тенденцій в шкільній інформатиці, по-друге, з метою ознайомлення педагогічного загалу з найновішими досягненнями в галузі комп'ютеробудування, елементної бази та з новими версіями програмного забезпечення, по-третє, і це – головне, для того, щоб допомогти практикуючим педагогам швидше й раціональніше підготуватися до уроку з використанням вже готових конспектів,

зручно дібрати до уроку необхідні завдання, ознайомитися з планами факультативних занять, обмінятися з колегами своїми творчими наробками, переглянути пояснення та розв'язання олімпіадних задач, ознайомитися з позицією та коментарями фахівців-науковців щодо стану та перспектив розвитку тих або інших тенденцій в шкільній інформатиці, і нарешті, з метою інформування педагогічного загалу про події в освітянському житті.

Саме газета «Інформатика» видавництва «Шкільний світ» стала тим засобом періодичної спеціалізованої преси, за допомогою якого широкий загал вчителів інформатики всієї України дуже інтенсивно (4 рази на місяць) може отримувати найбільший обсяг професійних матеріалів (96 сторінок А4 на місяць) від широкого кола авторів, адже нашим автором має змогу стати і вчитель, і викладач ВНЗ, коледжу, і науковець, головне, щоб матеріал, наданий автором, підповідав тенденціям розвитку курсу інформатики, був актуальним і цікавим для широкого кола читачів.

Наш обов'язок, як будь-якого засобу масового інформування, об'єктивно віддзеркалювати всю палітру подій і фактів розвитку шкільної інформатики, але ні в якому разі не робити висновків, адже висновки – це справа читачів.

За 10 років читачі газети мали змогу ознайомитися з надбаннями колег та висловитися на майже 12 тисячах сторінок. Але на певному етапі, а саме у 2003 році, редакція відчула потребу у збільшенні обсягів газети, оскільки не всі матеріали можна було вчасно подати читачеві лише на 96 сторінках місячного обсягу нашого видання. Вирішення цієї проблеми реалізувалося у новий проект – бібліотечку газети «Інформатика». Від того часу матеріали великих обсягів ми маємо змогу подавати у вигляді методичних розробок та посібників. Це майже щомісячні книжки (обсягом 128 сторінок А5), які виходять окремо від газети. В основному це періодичні видання практичного спрямування, але є серед них і розробки теоретичного змісту, адже нашим основним читачем є вчитель, а він повинен знати про предмет, якого він навчає, більше, ніж подано у затверджених МОНУ підручниках. На сьогодні редакцією випущено понад 37 назв бібліотечних книжок та 9 теоретичних спецвипусків (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Автори, назва книжки (упорядник)	Рік видання	Розділ інформатики
<i>І.Скляр</i> «Я готуюсь до уроку інформатики. Алгоритмізація та програмування. Конспекти уроків»	2004	Програмування
<i>О.Іванов</i> «Діагностика та обслуговування комп'ютера в школі»	2004	Обчислювальна техніка
<i>І.Порубльов</i> «Олімпіадні завдання з інформатики»	2004	Програмування
«СУБД Access. Конспекти уроків» <i>упорядник Н.Вовковінська</i>	2004	Інформаційні технології
«Електронні таблиці Excel. Конспекти уроків» <i>упорядник Н.Вовковінська</i>	2004	Інформаційні технології
<i>Валерій Валах</i> «Подорож у світ цілих чисел»	2005	Математичні основи інформатики
<i>І.Скляр</i> «Я готуюсь до уроку інформатики. Алгоритмізація та програмування. Конспекти уроків»	2005*	Програмування
<i>Ю.Дорошенко та ін.</i> Біологія та екологія з комп'ютером	2005	Інформаційні технології
<i>Ю.Дорошенко</i> «Комп'ютерна графіка в старших класах»	2005	Інформаційні технології
«Готуємося до олімпіад з інформатики» <i>упорядник І.Скляр</i>	2005	Програмування
«Економічні задачі в Excel» <i>упорядник Н.Вовковінська</i>	2005	Інформаційні технології

Продовження таблиці 1

«Створюємо презентації» <i>упорядник І.Скляр</i>	2005	Інформаційні технології
<i>В.Габрусев</i> «Вивчаємо комп'ютерні мережі»	2005	Інтернет, Інформаційна система
<i>В.Габрусев</i> «Open Office. Практичний посібник»	2006	Інформаційні технології
<i>В.Мельник</i> «Задачник з програмування»	2006	Програмування
<i>В.Манако та ін.</i> «Основи сайтобудування»	2006	Інтернет
<i>О.Данилова та ін.</i> «Мультимедіа власноруч»	2006	Інформаційні технології
<i>А.Забарна, О.Войченко</i> «Візуальне програмування в Delphi»	2006	Програмування
«Брейн-ринг з інформатики. Сценарії» <i>упорядник Н.Вовковінська</i>	2007	Всі розділи
<i>О.Басанько</i> «Бухгалтерія на комп'ютері»	2007	Профільні інформаційні технології
<i>А.Ставровський, І.Скляр</i> «Програмуємо правильно». Посібник. Частина 1	2007	Програмування. Поглиблений курс
<i>А.Ставровський, І.Скляр</i> «Програмуємо правильно». Посібник. Частина 2	2007	Програмування. Поглиблений курс
<i>Н.Вовковінська</i> «Практикум з Excel»	2007	Інформаційні технології
<i>М.Львов, Н.Львова</i> «Алгебра з комп'ютером»	2008	Інформаційні технології
<i>Л.Карташова, В.Лапінський, Л.Калініна</i> «MS Outlook. Засоби управління, електронна пошта, органайзер. Практикум»	2008	Інформаційні технології

<i>Н.Вовковінська, В.Габрусев «Комп'ютерна графіка»</i>	2008	Інформаційні технології
<i>«Облаштування кабінету інформатики в школі» упорядник В.Лапінський</i>	2008	Обчислювальна техніка
<i>«Робота з мультимедійною дошкою» упорядник В.Лапінський</i>	2008	Обчислювальна техніка
<i>Н.Вовковінська «Word. Лабораторний практикум»</i>	2008	Інформаційні технології
<i>Н.Вовковінська «СУБД Access. Лабораторний практикум»</i>	2008	Інформаційні технології
<i>Б.Воронцов, І.Бочарова «Креслення з комп'ютером»</i>	2009	Профільні інформаційні технології
<i>В.Дем'яненко, Н.Вовковінська, В.Лапінський «Комп'ютер. Апаратна частина: конфігурація, вибір»</i>	2009	Обчислювальна техніка
<i>П.Сорока, Н.Вовковінська «Практикум з Excel. Поглиблений курс»</i>	2009	Профільні інформаційні технології
<i>Н.Вовковінська, С.Литвинова «Як створити комп'ютерну презентацію. Посібник для педагогів»</i>	2009	Інформаційні технології
<i>І.Скляр «Теорія графів у школі. Задачник» Посібник</i>	2010**	Програмування. Поглиблений курс
<i>В.Базурін «Лабораторні роботи з інформатики» Посібник</i>	2010**	Всі розділи
Спецвипуски		
<i>М.Жалдак, Н.Морзе, Г.Науменко «Основи інформатики та обчислювальної техніки. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів» Спецвипуск</i>	Серпень 2001***	Програма навчального курсу
<i>М.Жалдак, Н.Морзе, Г.Науменко «Програма курсу «Інформатика» для базової школи 7-9 класи. Проект» Спецвипуск</i>	Березень 2003	Програма навчального курсу
<i>В.Габрусев «Інтернет. Мережеві технології. Лабораторний практикум» Спецвипуск</i>	Квітень 2005	Інтернет
<i>О.Рубан, І.Скляр «Алгоритміка. Факультативний курс для 6-7 класів» Спецвипуск</i>	Червень 2004	Розвиток логічного мислення
<i>В.Лапінський, В.Габрусев «Основи операційних систем» Спецвипуск</i>	Жовтень 2005	Програмне забезпечення
<i>М.Жалдак, В.Лапінський, М.Шут «Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики. Посібник для вчителя» Спецвипуск</i>	Січень 2006***	Програмне забезпечення
<i>С.Афіцький «HTML-довідник» спецвипуск</i>	Березень 2008	Інтернет
<i>М.Жалдак, Г.Михалін «Елементи стохастичності з комп'ютерною підтримкою. Посібник для вчителів» Спецвипуск. Частина 1</i>	Липень 2008***	Математичні основи інформатики
<i>М.Жалдак, Г.Михалін «Елементи стохастичності з комп'ютерною підтримкою. Посібник для вчителів» Спецвипуск. Частина 2</i>	Липень 2008***	Математичні основи інформатики

Примітка

* — посібник має гриф «Схвалено МОНУ»

** — посібник схвалено науковою радою ІТІЗН АПН України

*** — посібник має гриф «Рекомендовано МОНУ»

Слід зазначити, що деякі з посібників мають грифи «Схвалено МОНУ» або «Рекомендовано МОНУ». Це історично так склалося, адже спеціальної мети – здобути гриф – редакція перед собою не ставить.

Практика показує, що наші читачі дуже точно відрізняють якісно написані посібники від тих робіт, де автори недбало поставилися до своїх обов'язків. Високим теоретичним рівнем та якістю виконання вирізняються посібники наших постійних авторів: М.І. Жалдака, В.Ю. Габрусєва, В.В. Лапінського.

Крім випуску газет і книжок наша редакція бере участь у загальновидавничих та проводить низку власних «очних» заходів. Наприклад, у щорічному великому заході, який «Шкільний світ» проводить для всіх вчителів вже багато років – «Панорамі творчих уроків». Цей захід у 2010 році відбувається вже дев'ятий раз. Щорічно для «Панорами» вибирається редакційною радою певна тема й оголошується вчительському загалу у жовтневих номерах газет. Після цього вчителі мають змогу підготувати та надіслати до видавництва розробки уроків на задану тему. На першому (заочному) етапі конкурсу надіслані розробки вивчаються редакційною радою видавництва, після чого кращі відбираються для участі у другому (очному) етапі конкурсу, який щорічно відбувається навесні у Києві. Тут конкурсанти проводять уроки, отримують нагороди від видавництва, беруть участь у безкоштовних тренінгах, майстер-класах, які проводять запрошені фахівці від академії педагогічних наук.

Якщо вести мову про заходи, які проводить редакція газети у Будинку вчителя, то слід зазначити, що відбувається це у вигляді майстер-класів, які безкоштовно для вчителів проводять запрошені редакцією фахівці. Найвдалішими виявилися:

- майстер-клас «Алгебра з комп'ютером» (про роботу з середовищем «Терм»), проведений Михайлом Львовим (м. Херсон);
- майстер-клас «Креслення на комп'ютері» (про роботу з програмним комплексом «Компас-графік»), проведений Борисом Воронцовим (м. Луганськ);
- майстер-клас «Створення презентацій вчителями початкових класів», проведений Олексієм Войченко, Наталією Вовковінською (м. Київ);
- майстер-клас «Робота з мультимедійною дошкою», проведений Віталієм Лапінським (м. Київ);
- майстер-клас «Програми навчального призначення для вчителів фізики», проведений Віталієм Лапінським (м. Київ);
- майстер-клас «Програми навчального призначення для вчителів хімії», проведений Олексієм Войченко (м. Київ);
- майстер-клас «Програми навчального призначення для вчителів трудового навчання», проведений Віталієм Лапінським (м. Київ);
- майстер-клас «Особливості вивчення електронних таблиць у поглибленому курсі», проведений Петром Сорокою, Наталією Вовковінською (м. Київ);
- майстер-клас «Програмування у середовищі Скрейтч», проведений Григорієм Громко (м. Кіровоград), Галиною Проценко (м. Київ).

З квітня 2009 року газета «Інформатика» виходить за підтримки Академії педагогічних наук України. Це стало новим етапом у розвитку, додало відповідальності редакції за якість матеріалів, вміщуваних у наших виданнях, адже тепер наші книжки проходять експертизу наукової ради ІТІЗН АПН України. За підтримки цього ж інституту у 2007 році силами редакції було проведено серед учительського загалу Всеукраїнський конкурс «Найкращий тематичний тест», а наприкінці 2009 – початку 2010 – другий Всеукраїнський конкурс серед учителів «Композиція творчого уроку».

Це висвітлює низку проблем, зокрема, аналіз надісланих матеріалів на конкурс «Найкращий тематичний тест» показав недостатнє вміння переважної кількості вчителів, які надіслали свої розробки, користуватися тестами, як інструментом оперативної та підсумкової перевірки знань. Другий конкурс показав недостатнє розуміння вчителями ролі та місця програмних засобів навчального призначення на певних етапах уроку, небажання використовувати такі засоби. Хоча темі застосування програмних засобів навчального призначення (ПЗНП) на сторінках газети було відведено досить багато місця, навіть випущено спецвипуск. Виявляється, що необхідно більше висвітлювати цю тему, подавати більше розробок та навіть готових конспектів уроків.

Сьогодні, у зв'язку з переходом старшої школи до профільної форми навчання ще гострішою стає проблема постійного тісного зв'язку науковців та практиків, тому наша редакція ще у 2007 році для зручності читачів запропонувала варіант передплати спільного комплекта газети «Інформатика» і науково-методичного журналу «Комп'ютер в школі та сім'ї». Тепер передплатник має змогу отримувати два спеціалізованих видання на 20% дешевше, ніж за окремих передплат. Саме таким чином, поєднуючи матеріали і практичної газети і теоретичного журналу, педагог ясніше може простежувати реальні перспективні тенденції розвитку фундаментальної дисципліни, якою є інформатика, має менше шансів у результаті своєї діяльності опинитися в черговому «програмістському ухилі», «користувацькому ухилі» «веб-дизайнівському ухилі», або у будь-якому іншому, який може скластися у результаті діяльності, коли практика йде окремо від теорії.

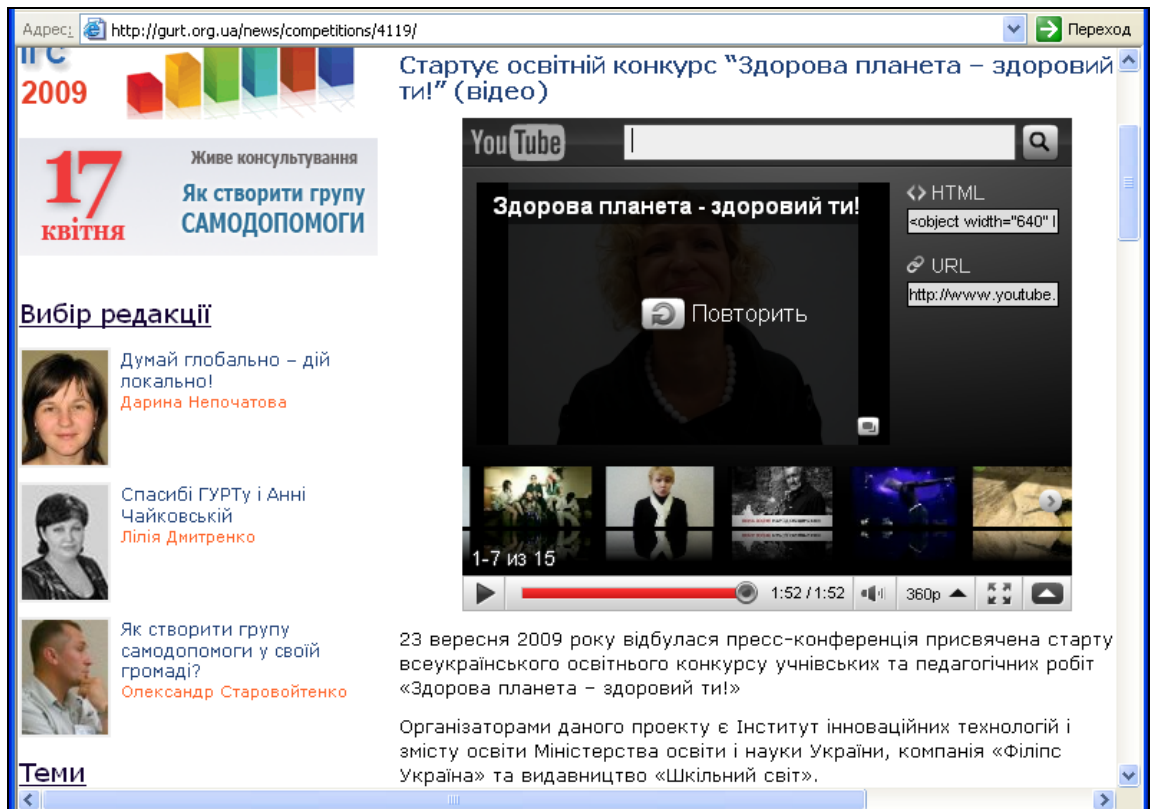


Рис. 1.

Сподіваймося на краще, адже після всіх ухилів, нарешті, навесні 2010 року (таке враження склалося після виступів учасників міжнародної конференції, що відбулася 13 квітня 2010 року в НПУ ім. М.П. Драгоманова) намітилася тенденція на фундаменталізацію шкільного курсу інформатики. Тому чекатимемо нових програм, посібників і, головне, підручників. Газета «Інформатика» завжди готова подавати найсучасніші та найкращі матеріали, аби тільки автори їх написали.

Перспективою розвитку діяльності редакції є створення інтернет-порталу, це у перспективі, а поки що ми сповіщаємо про себе в інтернет-просторі засобами YouTube (див. рис.1) та повідомленнями у твітері.

Література

1. Кузнецов А.А. Автоматические устройства. Учебные материалы для учащихся. – Москва: Ротапринт НИИ ОИПО АПН СССР, 1967.
2. Монахов В.М., Кузнецов А.А. О методической концепции всеобщей компьютерной грамотности. – Москва: Ротапринт НИИ СиМО, 1972.
3. Касаткин В.Н., Кузнецов А.А. Алгоритмическая система Маркова. Учебные материалы для учащихся. – Москва: Ротапринт НИИСиМО АПН СССР, 1972.
4. Касаткин В.Н., Кузнецов А.А., Верлань А.Ф., Переход И.А. Задачи и упражнения по кибернетике. – Москва: Ротапринт НИИСИМО АПН СССР, 1972.
5. Монахов В.М. Введение в школу приложенной математики, связанных с использованием ЭВМ.: Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук. – Москва: 1973.
6. Ершов А.П. Алгоритмический язык в школьном курсе основ информатики и вычислительной техники. Введение в теоретическое программирование. – Москва: Наука, 1977.
7. Довгялло А.М. Диалог пользователя и ЭВМ. Основы проектирования и реализации. – Киев: Наук.думка, 1981
8. Ершов А.П. Алгоритмический язык в школьном курсе основ информатики и вычислительной техники. // Микропроцессорные средства и системы, №2, 1985
9. Ершов А.П. и др. Изучение информатики и вычислительной техники. Методическое пособие для учителей и преподавателей средних учебных заведений. Ч.1, Ч.2 – Москва: Просвещение, 1985, 1986.
10. Шкіль М.І., Жалдак М.І., Морзе Н.В., Рамський Ю.С. Изучение языков программирования в школе. – Киев: Радянська школа. 1988.
11. М.І. Жалдак. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе. Диссертация...доктора педагогических наук. – Москва: НИИ СИМО АПН СССР. 1989.
12. М.І. Жалдак. Яким бути шкільному курсу інформатики // Комп'ютер в школі та сім'ї. № 1, 1988.
13. М.І. Жалдак, Рамський Ю.С. Інформатика. Навчальний посібник для студентів фізико-математичних факультетів педагогічних інститутів. – К. Вища школа. 1991.

14. М.І. Жалдак, Н.В. Морзе, Г.Г. Науменко. Програма курсу „Основи інформатики та обчислювальної техніки” для середніх навчальних закладів. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. № 13, 1993.
15. М. Жалдак, Н. Морзе, Г. Науменко «Основи інформатики та обчислювальної техніки. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів» Спецвипуск, серпень, 2001.
16. М. Жалдак, Н. Морзе, Г. Науменко «Програма курсу «Інформатика» для базової школи 7-9 класи. Проект» Спецвипуск, березень, 2003.
17. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. // Інформатика. № 8 (248), 2004.